

Toimittaja Noora Hakulinen: Kasvisruokailu nimetään usein keinoksi hillitä ilmastonmuutosta. Suomalainen maatalous tukee kuitenkin vielä suomalaisten maito- ja lihatuotepainotteista ruokavaliota, sillä maatalous toimii pitkälti kuluttajien valintojen ja poliittisten päätösten mukaan. Mutta mitä tapahtuu, jos kuluttajat tekisivät täyskäännöksen? Tänään keskustellaan kasvisruokailun ja maatalouden yhteydestä. Olen toimittajaopiskelija Noora Hakulinen, ja kanssani Zoom-keskusteluyhteyden päässä maatalouspolitiikan tutkimusprofessori Jyrki Niemi, tervetuloa.

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Kiitos.

Toimittaja Noora Hakulinen: Kasvispainotteista ruokavaliota suositellaan useilla sivustoilla keinoksi pienentää omaa hiilijalanjälkeä. Ruoantuotanto ja -kulutus aiheuttavatkin yli viidenneksen hiilijalanjäljestä. Jyrki Niemi, millaisista asioista maataloudessa tulee eniten päästöjä?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Maatalouden päästöt liittyy aika paljon nimenomaan maankäyttöön. Maatalouden aiheuttamista ilmastopäästöistä yli 60% tulee maankäytön kautta, eli se maankäyttö on tässä ihan keskeinen asia.

Toimittaja Noora Hakulinen: Millaista maankäyttöä esimerkiksi?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Kyllähän maankäyttö liittyy hyvin pitkälti kotieläintuotannon tarpeisiin, eli meidänkin peltoalasta yli 70% selkeästi käytetään eläinten ruokintaan ja rehuntarpeeseen, että se on hyvin merkittävä maankäytön kannalta.

Toimittaja Noora Hakulinen: Suomi on maidon juonnin kärkimaita ja lihakin kuuluu miltei jokaiselle aterialle. Mitä Suomen maataloudelle tapahtuisi, jos kuluttajat esimerkiksi puolittaisi lihan ja maidon käytön?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Kyllä se iso haaste olisi suomalaiselle maataloudelle ja elintarviketuotannolle. Kuitenkin lähtöasetelmat on siinä mielessä sellaiset, että Suomen maatalouden nykyiset kilpailuehdot on kuitenkin tehokkaassa kotieläintuotannossa, ei niinkään siellä kasvintuotannossa avomaalla. Suomen tuotanto-olotkin on kasvintuotannossa selvästi heikommat kuin keski- ja etelä-Euroopassa, et meillä on kuitenkin kotieläintuotannossa tietyllä lailla paremmat edellytykset ja kilpailukykyedellytykset. Ne lähtöasetelmat tällaisen kasvisperäisen ruoan ja kasvisperäisen ruokaproteiinin tuotannon merkittävälle kasvattamiselle on kyllä on Suomessa varsin isot.

Toimittaja Noora Hakulinen: Kuluttajalla on siis aika suuri vaikutus tuottajiin?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Kyllä, ja tietenkin tällainen iso kulutusmuutos, kulutuskäyttäytymisen muutos totta kai vie aikaa, et siinä mielessä se ei varmaan tapahdu kovin nopeasti, eikä muutamassa vuodessa. Se jättää myöskin suomalaiselle maataloudelle sitten aikaa sopeutua tällaiseen muutokseen.

Toimittaja Noora Hakulinen: Olisiko sitten maataloudella itsellään minkäänlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa kuluttajien kulutustottumuksiin, vai onko maatalous ikään kuin aina muiden toimijoiden armoilla?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Kyllä maataloudella ja tosiaan myöskin elintarvikejalostuksella on toki mahdollisuuksia ja he pyrkii sitä tekemään. Kuitenkin tämä ilmastoystävällisyys nousee

yhdeksi kriteeriksi kuluttajien valinnoissa, se että pystytään sitten pienentämään eri maataloustuotteiden ilmastonjalanjälkeä, niin sehän on yksi keino. Sitähän tehdään myöskin maidon ja lihan tuotannossa tällä hetkellä, ja yritykset pyrkivät sitä hiilijalanjälkeä pienentämään.

Toimittaja Noora Hakulinen: Olemme nyt keskustelleet siitä, kuinka kuluttajilla on suuri vaikutus maatalouteen. Kuvitellaan hetki, että kuluttajat muuttaisivat ruokavaliotaan selkeästi kasvispainotteisemmaksi, ja keskustellaan maatalouden keinoista ja mahdollisuuksista muuttua oikeasti kasvisruokavaliota tukevaksi. Maatalouspolitiikan tutkimusprofessori Jyrki Niemi, onko maataloudella mielestäsi ylipäätään tarvetta muuttua, vai onko nykyinen malli kestävä?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Kyllähän maatalouden on myöskin muutettava yhteiskunnan vaatimusten mukaisesti. Kyllä mä näen itseasiassa väistämättä, että tämä keskustelu ilmastonmuutoksesta jatkuu, ja meidän on tehtävä toimia sen hyväksi, ja maatalouden omalta osaltaan osallistuttava näihin ilmastotalkoisiin ja ilmastotyöhön. Koska se maankäyttö on niin merkittävä ilmastopäästäjä, niin se on tietenkin se ensimmäinen kohde mihinkä pitäisi kiinnittää huomiota ja miten saataisiin Suomessa päästöjä alas. Keskustelu nyt tällä hetkellä kohdistuu vahvasti juuri niihin peltoihin, mistä niitä mitä päästöjä tulee eniten. Elikkä meilläkin nämä orgaaniset maat, eli tällaiset turvepellot on tuottaa aika merkittävän osan meidän ilmastopäästöistä suhteessa siihen pinta-alaan mitä ne edustaa.

Toimittaja Noora Hakulinen: Onko jotain keinoa mitä niille pitäisi tehdä?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Varmasti on tiettyjä keinoja, että siellä osa niistä pelloista ei ole edes tehokkaassa maatalouskäytössä. Niitä pitäisi pyrkiä poistamaan maatalouskäytöstä, ja esimerkiksi mahdollisesti jopa ennallistamaan tai ainakin vähentämään niiden käyttöä maatalouskäytössä ja sitä kautta saattamaan, jos ei nyt hiilinieluiksi, mutta ainakin ilmaston kannalta neutraaleiksi.

Toimittaja Noora Hakulinen: Okei. Kasvispainotteisempi maatalous on tällainen pitkän aikavälin keino vähentää päästöjä. Millainen on maataloudelle realistinen aikataulu muuttua kasvispainotteisemmaksi?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: On tosiaan näin, että nämä maankäyttöön liittyvät asiat nousee tässä varmaan keskeisiksi lyhyellä aikavälillä, puhutaan seuraavasta kymmenestä tai viidestätoista vuodesta. Varmasti kulutuskäyttäytymisessä alkaa jo nyt tapahtua muutosta, kyllä mä näen, että esimerkiksi lihan kulutuksessa me ollaan saavutettu tietynlainen kyllästymispiste. Mutta kuinka nopeasti lähtee kulutus tästä alaspäin, niin siihen menee varmasti aikaa. Kyllä mä itse näen, että sellainen realistinen ajatus olisi, että vuoteen 2050 mennessä meillä on voinut tapahtua myös merkittävä dieettien muutos. Tällaisessa keskimääräisessä ruokavaliossa se lihan kulutus olisi jopa puolittunut jo siihen mennessä. Se on kuitenkin jopa vuoteen 2050 mennessä aika raju muutos mutta se voi tapahtua. Me helposti yliarvioidaan mahdollisia muutoksia lyhyellä aikavälillä, mutta sitten pitkällä aikavälillä voi hyvinkin tapahtua isojakin, ja rajujakin, muutoksia.

Toimittaja Noora Hakulinen: No, jos lihankulutus sitten tippuisi, karjatiloillemme olisi paljon vähemmän kysyntää. Mitä nykyisille karjatilaille käy, jos lihaa kulutetaan huomattavasti vähemmän?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Sitten jouduttaisiin sopeutumaan, ja toki tässä tulee alueellisia ongelmia. Varmasti osa Suomesta ja osa suomalaista maataloustuottajista pystyisi hyvinkin lisäämään sitten kasviproteiinin tuotantoa. Mutta kyllä ne parhaimmat edellytykset on nimenomaan täällä Etelä-Suomessa jossa on suurehkoja kasvintuotannon tiloja. Täällä on riittävästi lämpösummaa myöskin vaativien tällaisten proteiinikasvien, palkokasvien, viljelyn laajentamiseksi. Sitten taas ehkä pohjoisessa Suomessa kotieläintuotannon korvaaminen kasvien tuotannolla on paljon vaikeampaa ja sitä kautta siitä saattaisi muodostua paikoin tällainen merkittävä paikallinen taloudellinen ja sosiaalinen ongelma. Etenkin näillä kotieläintuotannon päätuotantoalueella, Lounais-Suomessa, Pohjanmaalla ja Pohjois-Savossa. Lyhyellä aikavälillä seurauksena voisi olla työllisyyden ja verotulojen vähentyminen. Tässä onkin iso tehtävä, että miten me sitten löydetään niitä vaihtoehtoisia toimeentulon lähteitä näille tiloille.

Toimittaja Noora Hakulinen: Olisiko sitten mahdollista, että pohjoisessa jatketaan karjataloutta ja etelässä siirryttäisiin kokonaan kasvintuotantoon, et tämmöstä niinku jakoa?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Varmaan osittain näin. Toki siinä on se taas, että ympäristösyistä olisikin hyvä, että kotieläintuotanto ja kasvinviljely olisivat vähän alueellisestikin tasapainoisesti jakautuneet, ja että sitäkin olisi ympäri Suomea. Kotieläinten lanta olisi hyvä käyttää myöskin viljelyssä ja ei ole hyvä, jos syntyy tällaisia alueellisia lantakeskittymiä, mitä on nytkin nähtävissä tällä hetkellä meillä.

Toimittaja Noora Hakulinen: Okei. No, puhuit aiemmin noista haastavammista proteiinikasveista ja palkokasveista. Onko esimerkkejä, että mitkä palkokasvit sopisivat sitten Suomen ilmastoon?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Ensimmäisenä on tietysti herne ja härkäpapu, joita nyt jo tällä hetkellä viljellään ja niiden viljely on jopa kasvanut viime vuosina, koska se kysyntä kysyntä kasvaa. Sitten on tietenkin kasveja, joita meillä ei kauheesti ole, kuten linssi ja muut herneet. Meillä ei ole juurikaan vielä kokemusta näistä. Tällä hetkellä se palkokasvien viljely rajoittuu siihen herneeseen ja härkäpapuun.

Toimittaja Noora Hakulinen: Olisiko sitten kasvinjalostuksella mahdollisuuksia muuttaa näitä muitakin lajikkeita sopivammaksi Suomen ilmastoa ja maaperää ajatellen?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Kyllähän kasvinjalostuksen merkitys on tässä iso. Meidän pitää tietenkin siinä mielessä pitää huoli, että meillä säilyy kotimainen kasvinjalostus, jotta saadaan kotimaisille tuottajille myöskin kilpailukykyisiä lajikkeita. Jos kilpailukykyiset lajikkeet puuttuu, niin ne saa sitten viljelijät luopumaan näistä ajatuksista. Siinä mielessä jalostuksen, joka kohdistuu näille leveysasteille, säilyttäminen on erityisen tärkeää.

Toimittaja Noora Hakulinen: No, entä sitten nämä kasvit joita jo Suomessa käytetään esimerkiksi rehuksi? Onko ne sopivia millään tavalla ihmisravinnoksi tai onko mahdollista tehdä jotain tuotekehittelyä niiden pohjalta?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Ehdottomasti on. Kyllähän myöskin herne ja härkäpapu käyvät myöskin ihmisravinnoksi. Se vaan vaatii sitten investointeja koko tähän ketjuun. Ja voisi sanoa, että vaatii aika isoakin systeemistä muutosta, ja me tarvitaan tosiaan niitä isoja, uusia investointeja ja kokonaan uusien arvoketjujen luomista. Siten voitaisiin menestyksellisesti siirtyä kasvispohjaisempaan ruokavalioon. Suomalainen ruoantuotanto pysyisi siinä myöskin perässä.

Meillä on siinä tällä hetkellä aika isoja puutteita, että nyt kun kasvisruoan kysyntä kuitenkin kasvaa ja yritykset ovat onnistuneet tuottamaan kaupan hyllyille tuotteita, ja niillä on myöskin kysyntää ja menekkiä, niin nyt on tietysti puutetta tästä raaka-aineesta. Me tarvitaan sinne elintarviketeollisuuden ja myöskin tuottajan välille sellaista väljalostukseen ja esikäsittelyyn soveltuvia laitoksia, jotka pystyy tarjoamaan sitten tällaisia palkokasvipohjaisiakin ainesosia elintarviketeollisuuden käyttöön. Me tarvitaan siellä isoja investointeja, että myöskin näillä tuottajilla, jotka tuottaa, niin on sitten markkinat näille tuotteille. Ilman markkinoitahan ei tietenkään synny sitä kannustinta sitten tuottajille tuottaa niitä proteiinikasveja.

Toimittaja Noora Hakulinen: Aivan. No me ollaan nyt puhuttu Jyrki sun kanssa maatalouden ja kuluttajavalintojen suhteista, ja vähän kasvispainotteisempaa ruokavaliota tukevasta maataloudesta. Keskustellaan vielä hetki politiikan roolista maataloudessa ja sen mahdollisuuksista ohjailla maataloutta kestävämpään suuntaan. Tällä hetkellä jo EU:n tasolla tuetaan ilmeisesti karjataloutta ja lihaa kuluttava ateriamallia. Lähteekö maatalouden muutokset ensikädessä ylemmältä tasolta päättäjistä vai alhaalta päin kuluttajista?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Iso muutos, kun puhutaan ruokavaliosta ja ruokakulttuurin muuttumisesta, niin se lähtee kuluttajista ja kansalaisista, ja asenteiden muutoksista. Toki me voidaan politiikalla edesauttaa tätä. Vaikka maatalouspolitiikka on osittain ristiriitaista ilmastotavoitteiden kanssa, niin me ei kuitenkaan maatalouspolitiikkaa reivaamalla yksin pystytä isoon systeemiseen muutokseen. Me voidaan esimerkiksi maankäyttöön kyllä vaikuttaa maatalouspolitiikalla, että pystytään sitä kautta esimerkiksi ilmastopäästöjä alentamaan. Ruoan kuluttajakäyttäytymisen muutos on paljon isompi juttu kuin maatalouspolitiikan muutos. Voidaan toki myöskin kulutusta pyrkiä esimerkiksi veropolitiikalla ohjailemaan, mutta mä näen että veropolitiikkakin on suhteellisen rajallinen. Voidaan jossain määrin edesauttaa ja kannustaa ihmisiä kepin ja porkkanan avulla politiikan kautta, mutta iso muutos tapahtuu sitten ihmisten mielissä. Siinä valistuksella ja tiedonjakamisella on iso merkitys.

Toimittaja Noora Hakulinen: Eli, ongelmia ruokavalion muutoksessa voi olla esimerkiksi tämmöinen kuluttajien muutoshalukkuuden puute ja liian vähäiset investoinnit esimerkiksi kasvinjalostukseen tai tuotekehittelyyn. Jyrki Niemi, millaista sitten olisi kestävään ruokavaliomuutokseen tähtäävä politiikka sinun mielestäsi?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Varsinkin vaatii hyvin kokonaisvaltaista politiikkaa, että meidän pitää pystyä ottamaan huomioon yhtä aikaa monta eri tekijää. Myöskin se, että vältettäisiin politiikassa sellaisia ristiriitoja, että osittain lisätään ilmastopäästöjä joillain poliittisilla toimilla ja sitten yritetään niitä kuitenkin pienentää toisaalla. Mekin tarvitaan sellaista kokonaisvaltaista ruokapolitiikkaa, mihin liittyy tietyllä tavalla kuluttajien ohjailu ja valistus, sekä myöskin sitten se miten ohjaillaan sitä maataloustuotantoa ja ruoantuotantoa. Se on iso haaste, eikä kovin helppo tehtävä tietenkään, että meillä olisi tällainen kokonaisvaltainen politiikka.

Toimittaja Noora Hakulinen: Ymmärrän. No, lihankulutus kasvaa kovaa vauhtia etenkin matalan ja keskitulon maissa, niin onko Suomella mitään mahdollisuuksia vaikuttaa näiden maiden maatalouden päästöihin?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Varmaan sillä tavalla, että kyllähän se jos kuluttajat muuttaa käyttäytymistään, niin sehän tulee vaikuttamaan siihen, että tehdään omassa

maataloustuotannossa muutoksia ja vähennetään päästöjä omassa maassa. Mutta jos meidän kulutuskäyttäytyminen ei muutu, niin silloinhan me tuodaan enemmän tavaraa muualta ja me siirretään vain ne päästöt sitten Suomesta jonnekin muualle. Senkin takia tämä kuluttajien käyttäytyminen on tässä hyvin keskeisessä roolissa. Se mitä Suomessa ja EU:ssa tehdään tällä rintamalla, niin sehän toimii myöskin esimerkkinä vähän muulle maailmalle ja luo niitä malleja, miten päästään vähähiilisempään ruokajärjestelmään.

Toimittaja Noora Hakulinen: Eli voidaan tällä tavalla näyttää esimerkkiä vähän muille?

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Niin, kyllä mielestäni kuitenkin meillä EU:ssa ja Suomessa on tietyllä tavalla myöskin varaa ja mahdollisuuksia siihen, ja etsiä niitä uusia toimintamalleja tämäntyyppiseen siirtymiseen, vähähiiliseen ruokajärjestelmään.

Toimittaja Noora Hakulinen: Olemme keskustelleet nyt hyvän tovin maataloudesta ja kasvisruokailusta. Kanssani keskustelemassa oli Jyrki Niemi, maatalouspolitiikan tutkimusprofessori Luonnonvarakeskukselta. Kiitos paljon, että pääsit keskustelemaan kanssani!

Tutkimusprofessori Jyrki Niemi: Kiitos.

Toimittaja Noora Hakulinen: Kiitos.